

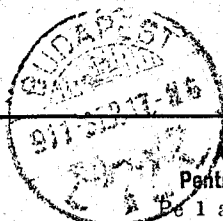
Redacția și Administrația:
Budapesta, VIII, Conti-utca 4.

Aci sunt a să trimită tot felul de scrisori, cereri și bani. Tot aci să primesc anunțuri cu prețurile cele mai moderate.

Un număr 10 fileri.

A DE VERUL

ORGANUL PARTIDULUI SOCIALDEMOCRAT DIN UNGARIA

ABONAMENTUL:
Pentru Austro-Ungaria:
Pe 1 an — — 2 coroane
Pe 1/2 an — — 1 coroană
Pentru strălătată:
Pe 1 an — — 3 coroane
Pentru America:
Pe 1 an — — 1 dollar

Foile pentru poporul muncitor român.

Redactata de un comitet.

Apare după flece 15. ale lunii.

Astra—Emke.

Sunt numirile a doua societăți „culturale“, una română, alta maghiară, și ambele au sărbătorit zilele trecute jubileul lor de existență: de 50 de ani a societății „Astra“ și de 25 de ani a societății „Emke“. E bine să accentuăm aici, că aceste asociațiuni de „cultură“ au sărbătorit mai mult jubileul lor de existență, de lungă durată și ființare, iar nu un jubileu de activitate rodnică, nemăsurat de bogată, ce s'ar fi putut desfășura în atâția ani de când viază. Și pricina e că aceste două societăți, deși se numesc culturale, urmăresc de fapt un scop politic. Asociația „Astra“ luptă pentru conservarea nației românești în Ardeal și în Ungaria, pentru păstrarea și dezvoltarea libertăților naționale și bunurilor sufletești românești, iar asociația maghiară „Emke“ urmărește tocmai slăbirea naționalităților și cu deosebire a românilor, adică are tot un scop politic, acela de a întări unghurismul și de a ajuta acțiunea de maghiarizare, fie prin propagandă limbei unghurești, fie prin sprijinul acordat celor ce și maghiarizează numele și și reneagă originea și neamul. Și acest fel de activitate, asociația „Emke“ (cu fondul ei de 10 milioane coroane) o desfășură cu bunăînțelegere a statului și a tuturor politicianilor maghiari — numai fiind-că are în ochi „primejdia românească“ în Ardeal, fiind că vede mereu „agitații naționaliste“.

Iată de ce dela ambele aceste însoțiri culturale au pornit foarte puține raze de lumină în toate colțurile locuite de români sau unghuri, iată de ce atât „Astra“ cât și „Emke“ au contribuit foarte puțin la propagarea cunoștințelor folositoare în mijlocul poporului român și maghiar, și în deosebi la luminarea sătenilor.

Și însăși foile naționaliste românești și chiar vorbitorii dela serbările jubiliare ale Astei, ce au avut loc la Blaj — au recunoscut că „poate două din trei părți a vieții sale „Asociațiunea pentru literatură română și cultura poporului român“, a dus o viață foarte modestă, aproape nesimțită în roadele sale pentru dezvoltarea culturală a poporului nostru, multe din despărțămintele „Asociației“, deși înființate, abia vegetau, mărghinindu-se a încassa taxele dela membri, și a ținea din când în când câte o adunare cercuală și că după 50 de ani de existență, Asociația de-abia numără 2000 de membrii la un popor de 3 milioane.

Cu deosebire în timpul din urmă a început a se forma la inițiativa Asociației un număr oarecare de însoțiri economice și culturale, s'a dat la iveală o colecție de cărți și s'a ținut o serie de prelegeri pentru popor.

Așa dar ispravă bună numai în timpul din urmă, în cei doi-trei ani trecuți, a făcut „Astra“, când conducătorii ei vedeau apropiindu-se jubileul de 50 de ani de existență a Asociației și la care jubileu trebuia să se arete lumii românești că în timpul de o jumătate de viac de când viază „Astra“ s'au îndeplinit multe lucrări, s'au obținut frumoase rezultate pentru cultura poporului român.

Noi însă, cari nu punem mult temei pe aperature și vorbe, ci cântărim și apreciem numai faptele — putem constata numai un lucru: Că românii noștri din Ardeal și Ungaria se gândesc mai mult la bunurile materiale, decât la cele sufletești, că la înființarea de bănci și de alte însoțiri de credit, mai iute își dau obolul, — dovadă cele 250 de institute românești de credit — decât la propășirea unei însoțiri culturale, singură ce o au: „Astra“.

De asociația maghiară „Emke“ nici nu mai vorbim. Ea e pur și simplu o alcătuire condusă de politicieni, urmărind scopuri șoviniste, iar nici decum culturale. Căci această societate „culturală“, care e cunoscută că lucrează mână în mână cu puterea statului, în loc să dea stimul (să îmboldească) statul, să pună capăt mizeriei instrucțiunii populare, să înființeze școli în ținuturile unde sunt atâția copii doritori de carte, și nu-s școli pe cari să le cerceteze, Emke dimpotrivă își cheltuiește milioanele „în chestia națională a Ardealului, contra primejdiei românești“. Și de aceia ne-a fost dat să vedem zilele acestea, cum copii însăși, 200 la număr, dintr'o localitate fără școală, Dunaharaszti, au apărut în parlament, ca să roage pe ministru să înființeze acolo o școală. Lucrul acesta desigur o societate culturală ca „Emke“ a trebuit s'o facă, dar n'a făcut'o. Au făcut'o copii, cari în același timp au dat o lecție meritată politicianilor fanfaroni, cari înființază „însoțiri culturale“ cu scopul de a ține mai mult în întuneric poporul, de a ațâța vrajbă națională, decât de a contribui ca locuitorii țării să nu mai rămâie înapoi în privința culturii față cu celelalte neamuri europene.

RÉVAȘ.

Merge foarte încet... Un redactor al ziarului *Világ* (foaie care duce o frumoasă campanie pentru votul universal) întrebând pe șeful biroului de statistică în ce stadiu (cât de departe) au ajuns prelucrările datelor recenzământului (numărătoarei) populației, a primit următorul răspuns: Merge foarte încet, deși ministrul-președinte a cerut de repetate-ori să se accelereze (grăbească) cu terminarea acestor prelucrări, ce vor servi pentru proiect-

Pe steagul roș.

Pe steagul roș e scris: *Unire!*
Unire-n euget și simțiri,
Și sub mareața lui umbrire
Vom înfrunta ori-ce loviri.
Acel ce 'n luptă grea se teme,
Ce însuși e rățăcitor;
Iar noi uniți în ori-ce vreme,
Vom fi, vom fi învingători.

Ne-am innarmat a noastră minte
Spre a servi un sfânt ideal:
Dreptate, Pace și frăție,
Noi cerem: *Vot universal.*
In cartea veciniciei serie:
Că regi, rang, titluri vor pieri,
Și-o lume mare socialistă
In locul lor va răsări.

Judecata din urmă.

De: N. Timiraș.

D. N. Timiraș, cunoscut scriitor din București, cărui i-se datorește un volum de versuri foarte dragute, cum și mai multe nuvele, a tipărit anul trecut o lungă nuvelă, intitulată „Judecata din urmă“, episod din răzcoalele din 1907 din România. Scrierea d-sale a produs oarecare emoțiune, căci a avut darul să aducă pe autor în fața procurorului, să se disculpe de acuzarea de atâtare la revoltă ce i-se aducea. Bine înțeles, că dreptatea a triumfat iar dl Timi-

raș s'a ales cu „cinstea“ de a se fi ocupat și parchetul de opera d-sale.

Vom da aci un scurt rezumat al scrierei în chestiune și vom reproduce și ultimul capitol.

*

În partea întâia a lucrării sale, autorul descrie existența nenorocită a unui țaran român, zugrăvindu-l așa cum este, cu toate păcatele și însușirile lui bune.

Radu Temelie, eroul povestirii, e un om deștept, dar lipsit de cumpăt și orientare, lăsat în voia soartei. După ce moare moș Zaharia, bătrânul său tată, Radu cade la darul beției, își risipește averea și se lasă târât de șuvoiul patimilor și al neștiinței.

Ajuns sărac lipit pământului și îmbătrânit înainte de vreme, eroul romanului e nevoit să cadă la învoială cu vechiul moșiei, un străin fără omenie și lipsit de orice dragoste pentru săteanul nostru. Vechiul acesta, — „domnu Ristea“, cum îl numește satul, — nu urmărește decât îmbogățirea pe spinarea și prin sudoarea altora. Cu un asemenea stăpân, se înțelege că tocmelile agricole, în satul Megieș, erau cât se poate de grele, astfel că măgieșenii căzuseră într'o adevărată robie economică. Mai toate brațele se aflau încătușate de lanțurile acestor învoeli libere, dar nedrepte.

Dar starea de lucruri se înrăutățește și mai mult, prin existența în sat a unei cârciumi, care este în același timp izvorul de otrăvă, de unde se adapă eroul povestirii,

împreună cu toți tovarășii săi. Hangiul, Gheorghe Sârbu, — străin și el de sângele și sufletul curat al săteanului, — nu știe decât să otrăvească cu rachiu și să înșele la socoteală.

Intr'o asemenea situațiune îngrijitoare, a fost de ajuns o scânteie, pentru ca focul să se aprindă. Și scânteia a răsărit într'una din zile, pe negândite, în împrejurări cari au lăsat pe mulți în nedumerire. Pe când sătenii se aflau la cărciumă, flămânzi și cu mințile înfierbântate de băutura, s'a svonit dintr'odată că lăutarul satului, Codin Merticaru, bătrânul cântăreț al Megieșilor, ar fi murit ucis în bătaie de către vechiul moșiei, la o petrecere.

Omorârea lăutarului, în mijlocul acestei povestiri, nu este decât un fapt izolat, fără însemnătate. El însă constituie motivul mișcării mulțimei din Megieș, care abia aștepta să se ridice în picioare. Svonul a prins și satul s'a strâns grămadă. Acum începe răzcoala, cu toate grozăviile ei. Oamenii zăpăciți de rachiu și de furie, ard și pustiesc tot ce le iese în cale. Ei merg orbește înainte, fără țintă lămurită, — „după dreptate“, pe care n'o pricep, căci n'au cunoscut-o niciodată.

În capitolul cunoscut răzcoalelor, dl N. Timiraș scoate în relief inconștiența și absurditatea sătenilor răzvrătiți.

În partea a doua a lucrării, Radu Temelie moare împușcat de soldați, alături de popa Zamfir, preotul satului, care fusese-

tul de reformă electorală pe temeiul votului universal.

Din optzeci de cercuri lipsesc încă date, și până la sfârșitul lui Octombrie toate aceste date trebuiesc adunate. Apoi de abia încep adevăratele *prelucrări* ale datelor, cari pe vremea contelui negru, Andrassy, au durat nu mai puțin decât doi ani. De aici se vede că guvernul lui *Khuen-Hédervary* vrea să puie toată vina pe datele *statistice, cari îl împiedică să înfăptuiască mai curând votul universal.*

Merge foarte încet treaba la biroul de statistică, deci și guvernul nu se zorește cu votul universal. Dar încurând vom vedea altceva, guvernul va fi acela, care va merge foarte iute la . . . plimbare.

Edison, marele descoperitor american al telegrafului duplex, al telefonului magnetic, al fonografului, cinematografului (*mozgó*), etc. etc. a făcut pentru întâia oară o călătorie în Europa. În drumul său s'a oprit și în Budapesta, săptămâna aceasta. Umblând pretutindeni cu automobilul și aflându-se mereu în societatea foștilor și actualilor miniștri, nu e lucru de mirat că și-a exprimat cele mai frumoase impresii despre Capitala Ungariei și despre țară în general, că împrejurimile sunt minunate; munții dealurile și Dunărea albastră, totul e o priveliște pitorească, că unguroaicele sunt nostime și frumoase, iar că în Budapesta se construiesc ștranic de multe case, ceia-ce dovedește că Budapesta e un oraș al viitorului. Astea sunt păreri de un mare geniu al străinătății care petrece numai o zi în țara noastră, și vede totul numai la suprafață și se lasă informat numai de oamenii stăpânirii. Același Edison dacă ar cerceta însă mai de aproape lucrurile despre modul cum se fac alegerile în țara ungurească, despre ridicolul parlamentarismului ungar, despre lipsa de școli în cele mai multe comitate, despre mizeria din ținuturile Bihorului și Maramureșului, despre emigrările din cauza sărăciei în chiar patria lui Edison, atunci acest vizitator străin ar spune apoi: În prima zi am cunoscut numai lustrul, numai fațada strălucitoare dar înșelătoare a Ungariei, acum însă cunosc și cuprinsul acestui uriaș cazan în frământare.

Ministrul-președinte al Rusiei Stolypin a fost împușcat Joi seara de un revoluționar rus.

târât cu sila în mijlocul mulțimei răzvrățite. Radu și preotul părăsesc atunci pământul și se duc spre Cer, la divanul „Judecății din urmă”, unde Dumnezeu îi așteaptă. Ei trebuiesc judecați, fiecare după faptele lui.

*

Iată ultimul capitol, în care dl Timiraș descrie modul cum eroul povestirii sale a fost judecat în cer:

„Heruvimii cu glas de argint înalță un cântec de slavă. Un vânt ușor de smerenie leagănă pădurile dumnezeiești, când stăpânul lumii vine la divanul dreptății și se așează la tronul de aur. Privirea lui e plină de bunătate și un zâmbet îi flutură în barba de argint.

Radu se uită împrejur, cu teamă. Prin văzduhul albastru se văd sosind cetele de îngeri, frumoși ca feți din basme, aducând atotputernicului vești din cele patru colțuri ale lumii. Graiul lor e armonios și dulce. Dumnezeu îi ascultă pe rând, apoi le face semn cu mâna, și servitorii Cerului se așează tăcuți la o parte, așteptând smeriți în picioare, cu mâinile împreunate pe piept.

Acum toate cetele îngerești cântă într'un glas imnul îndurării, preamărind pe judecătorul noroadelor. Armonia asta se înalță în sus, plângătoare peste toate lumile, ca un fremăt de aripi nevăzute:

Din lumea de amar,
Noi cetele sfinte
Venim cu jale iar,
Prea sfinte
Părinte . . .

Organizare.

IV.

Secțiunile și mișcarea română socialdemocrată din Ungaria.

În numărul trecut m'am ocupat cu presa și mișcarea noastră. Am arătat că mișcarea nu poate progresa, fără de-a avea și o presă puternică. Voi arăta acum, că mișcarea noastră românească socialistă nu va putea înainta și a se impușca dacă nu vom avea și secțiuni puternice și bine organizate.

Pe secțiunile acestea trebuie să punem mare temei, căci acestea sunt inima mișcării noastre.

În secțiuni trebuie să organizăm pe baza politică proletariatul român, atât dela sate cât și dela orașe.

În secțiuni trebuie să educăm proletariatul român pe tărâmul cultural, economic și politic.

Cu'n cuvânt, secțiunilor trebuie să le dăm importanța cuvenită, pe acestea să le susținem, pe acestea să le întărim, că numai atunci ne vom putea și noi vedea cu o mișcare sănătoasă, puternică, pe care cred că fiecare dintre noi o dorește, ca să putem și noi ținea pas cu mișcările socialiste ale tovarășilor noștri de alte naționalități.

Cu durere trebuie să constat, că noi românii suntem în toate privințele cei din urmă, însă sper cel puțin de aici înainte, — să ne îndeplinim datorințele față de mișcarea noastră, ca adevărați muncitori conștienți de chemarea noastră.

Trebuie să știm, că nici o luptă nu poate da un rezultat, atâta timp cât aceia masă intrată în luptă e neorganizată. Dar în momentul ce masa e conștientă și bine organizată, e un trup și suflet, lupta și izbânda va fi sigură.

Secțiunile noastre sunt de tot slabe, pot spune că s'au născut aproape moarte. Cu toate că conducătorii lor erau muncitori conștienți, energici și cu idei bune socialiste.

Însă de aici putem vedea, că la noi domnește încă lașitatea și nevointa, — durere — trebuie să mă exprim astfel.

Oare nu vedem cât suntem de exploatați, de subjugați, fără nici un drept în această țară, nedreptățile și fărădelegile curg ploaie asupra noastră, și în momentul de față tot

Se stinge-un biet popor
De jale și ură —
Si blestemele mor
Pe fiice gură,

Coboară mila ta
Spre neamul ce plânge —
Si, Doamne nu-l lăsa
În flăcări și sânge!

Desleagă de blestem
Bordee, palate,
Iar frații noștri mor
Depart, în tină . . .

Ascultă viul glas
Al cetei sfinte —
C'atât le-a mai rămas,
Prea sfinte
Părinte!

Cântecul incetează. Bunul Dumnezeu privește în adâncimile văzduhului și un zâmbet trist îi flutură în barba de argint. Acum sosește și Mântuitorul, înveșmântat în mantie roșie, cu fruntea încununată de raze. El are în picioare sandalii din pustie și în mâini toiagul de drum, parc'ar veni dintr'o călătorie lungă. Mântuitorul se așează la dreapta divanului.

La un semn al atotputernicului, un inger zboară într'o clipă și vine cu o balanță pe umeri, înaltă, cu două discuri de aur. Aceasta e marea cumpănă a dreptății, pe care ingerul o așează la picioarele Tronului.

Temelie se uită la cumpănă, privește la inger, și nu pricepe nimic. El își aruncă ochii cu sială prin șiragul de îngeri, și care nu-i este mirarea, când zărește acolo pe Milică, pe bătrânul său tată Zaharia, pe

nepăsători să fim? Să credem tot în soarte? Când alte proletariate deja și-au cucerit multe drepturi, de cari noi încă astăzi nici visa nu suntem în stare.

Iată un lucru pe care noi nu l'am luat destul în serios.

Mai anul trecut, am pus bază secțiunilor pe întreg teritoriul țării ungurești, locuit de români. Aproape în toate centrele locuite de români din această țară, am înființat secțiunile române ale partidului socialdemocrat din Ungaria, începând din comitatul Aradului până sub poalele munților Carpați și dela Baia-de-Criș până la Poarta de fier a Dunărei și a comitatului Caraș-Severinului.

Că să nu creadă cineva, c'aș vorbi vorba de clacă, îmi țin de datorință de-a aminti toate acele orașe și sate, unde am înființat secțiunile românești ale partidului socialdemocrat.

Iată-le:

Arad, Chișineu, Pecica, Socodor, Brad, Lipova, Orăștie, Alba-Iulia, Blaj, Sibiu, Streja-Cârțișoara, Codlea, Brașov, Sighișoara, Ibașfalău, Medieș, Petroșeni, Temes-Murani, Timișoara, Lugoj, Caransebeș și Orșova.

Iată un șir de sate și orașe românești, unde ne-a reușit a implânta steagul socialdemocrației, de a înființa secțiunile românești ale partidului socialdemocrat din Ungaria.

Ce putere ar putea fi secțiunile acestea în mișcarea noastră, dacă aceia ce s'au pus în fruntea acestor secțiuni, ar fi muncit fără de odihnă, neîncetat, pentru dobândirea de noi și noi membri în aceste secțiuni, în urma cărui atunci ar fi întărit mișcarea și presa noastră.

Astăzi ne-am fi putut și noi lăuda cu o mișcare puternică, care ar fi întrecut — afară de mișcarea proletariului maghiar — pe toate celelalte mișcări ale proletariului de diferite naționalități.

Însă după cum vedem, nu am fost destul de apți și energici pentru a putea conduce aceste secțiuni la o înflorire și a nu le lăsa să piară.

Singura secțiune ce mai trăește și în care e o viață mai înfocată, e secțiunea din Budapesta, care neconținț și continuă drumul cu educarea membrilor săi.

Celelalte aproape toate sunt moarte. Unele dintre ele mai dau semne de viață, dar totuși tinjesc.

popa Zamfir . . . Bucuria lui e atât de mare, că e gata să se repeadă între ei, dacă un slujitor bătrân al divanului nu i-ar face semn să se oprească.

Judecata începe. Slujitorul cel bătrân deschide condica mare și citește, cu glas răsunător, toate isprăvile lui Temelie. A citit mai întâi faptele bune: milostiv, drept, iubitor de aproapele . . . Și cumpăna începe să se legene, iar discul din dreapta se coboară în jos.

Radu ascultă și privește drept în ochii judecătorului. Sufletul parcă i-se ușurează de o povară grea.

Însă condica e mare și cărturarul cerului n'a citit nici un sfert. Acum începe să rotească pe rând toate păcatele . . .

Se face o liniște adâncă. Sufletul drumețului se înfioară la auzul atâtor fapte rele, pe cari el le uitase de mult. Și cumpăna se mișcă din nou, — pe când păcatele cad, grele ca plumbul, în discul din stânga . . .

— . . . Nepriceput, risipitor, bețiv . . . citește slujitorul.

Și discul din stânga se coboară mereu.

— A băut mult? — întreabă Domnul pe cărturar.

— Mult. A băut toată viața, până când a rămas în sapă de lemn . . .

— Cât?

— Șapte buți mari de rachiu . . . patru de vin . . . Așa scrie la condică.

Și bunul Dumnezeu se uită la Radu cu milă:

— Ce cați la mine?

(Va urma.)

De aceea e de dorit, ca tovarășii noștri cari se mai țin prin orașele și satele mai sus amintite, unde deja am înființat secțiuni, de aici înainte să caute ca aceste secțiuni să le învie din nou, să strângă pe tovarășii din localitățile lor în jurul lor, spre a da din nou naștere secțiunilor deja înființate, că numai astfel va putea înainta și mișcarea noastră română socialdemocrată din Ungaria.

Pe lucru tovarăși! Să întărim secțiunile noastre!

(Va urma.)

Cu salut frățesc:
Aurel Cristea.

Cugetări socialiste.

Nu vrem să jertfim miliardele create din muncă, din sângele poporului și din forțele omenesti, pentru războaiele dintre popoare, dar vrem să le punem în serviciul marelui războiu împotriva obscurantismului (intunecului), a mizeriei, a inegalității și a ne-dreptății.

Jean Jaurès.

Crearea operei frumoase, aceasta este și trebuie să fie singura preocupare a celui care scrie, pictează, sculptează sau armonizează. Nici o altă grijă nu trebuie să turbure ceasurile unice de inspirație. Din clipa în care se așează la lucru, artistul e în stăpânirea unei suferinți dulci, de care se teme și pe care o caută în acelasi timp. O neliniște fericită îl cuprinde, repaosul și mulțumirea îl părăsesc. Primește în schimb frigurile și suferințele creării. În viața obicinuită totul este regulă și formulă, nici o surpriză nu ne așteaptă. În artă totul e neașteptat, brusc și spontan. Totul este invenție... Datoria artei e să nu se coboare niciodată până la popor, ci să ridice poporul până la dansa. Prin ea însăși, arta nu e niciodată socială. Poate să devie; mai mult, devine mai totdeauna. Dar numai când stăpânind o anumită forță, alte forțe o iau în curentul lor și o amestecă în ciocnirile lor formidabile. Numai când înrăurirea ei se întinde larg, trainic și progresiv, când începe să formeze și să desvolte sensibilitatea unui popor, când contribuie la înălțarea și desrobirea culturii, numai atunci se poate spune că arta are un caracter social.

Emile Verhaeren.

În luptă se călesc caracterele. Nu este numai atâta. Dar o astfel de luptă este atrăgătoare, ea formează adepți, deschide mințile, dă chiar dușmanului iluziunea unei forțe superioare, de multe ori indignează și cucerește suflete curate, bagă frica în stăpânitori și îi fac să intre în legalitate. Legea nu există, decât dacă în dosul ei este o forță. Ei bine, tocmai această forță trebuie să se creeze, încetul cu încetul prin agitație politică; ea te va face respectat — și astfel îți cucerești dreptul de a trăi, de a exista ca partid socialdemocrat.

Const. Mille.

Nu există decât socialismuri naționale. Cu cât socialismul face mai mari progrese în lume, cu atât se investiminteză în forme naționale mai precise. Când era abia la începutul lui, prea slab ca să exerciteze o acțiune pozitivă, formulele abstracte, depărtate și ireale, valorau deopotrivă pentru toate țările. Dar astăzi când partidele socialiste au ajuns în marele națiuni civilizate, factorii dominanți ai vieții politice și sociale, deosebirile practice au mai multă trecere, decât acordurile dogmatice. Chestiunile urgente pe cari i-le pun mediurile naționale, ele nu pot răspunde decât prin soluții dictate de însăși aceste mediuri. Diversitatea reală își râde de unitatea artificială.

Cu toate astea socialismul e unul în aspirațiile lui. E aceiași mândră „demnitate a muncii“ aceiași dorință de transformare a lumii prin desrobirea muncitorilor, pe cari le afirmă pretutindeni. Hubert Lagardelle.

Programul partidului socialdemocrat din Ungaria.

Primit de congresul anual al partidului socialdemocrat ținut în 1903 în Budapesta.

(Publicăm încă odată în foaia noastră programul partidului, fiindcă expunerea de motive, de mai jos, nu am dat-o încă.)

Toate bunurile omenirii sunt produsul (rodul) comun al muncii intelectuale (minții) și manuale (a mânilor) al generațiilor ce s'au perindat. Astfel dar toți acei cari săvârșesc muncă folositoare pentru societate, au dreptul de a se bucura deopotrivă de aceste bunuri.

Orânduirea societății de azi face ca partea cea mai mare a omenirii să fie despoiată de dreptul acesta, iar partea cea mai mică de oameni, ajunge în stăpânirea celor mai multe bunuri, fără muncă, sau cu foarte puțină, în tot cazul o muncă neproportională (nepotrivită) cu mulțimea bunurilor ei. Ea se bucură de foloasele culturii, iar puțința de a se desvolta trupește și intelectualicește, este încă privilegiul ei (adică numai ei îi este dat aceasta).

Pe câtă vreme mulțimea care îndeplinește munca trebuitoare pentru produsele acestor bunuri, cu foarte puține excepții (nesupuși aceleiaș regule) numai atâta poate lua din cele produse cât să-și susțină viața de azi pe mâine.

Cauza acestei stări se datorește că mijloacele, uneltele de producere (pământ și capital) au ajuns în proprietatea unora — adică a clasei capitaliste — pe când clasei muncitoare nu-i rămâne altceva, decât puterea de muncă, pe care e silită să o vândă celei dintâi ca marfă.

Din stăpânirea asta economică a clasei capitaliste, provine și stăpânirea ei politică și culturală asupra clasei muncitoare. Toate legile, morala și instituțiile societății de astăzi, ținesc la apărarea proprietății private (personale).

Starea aceasta n'a fost de veci așa, ci e numai o epocă (un pas din mersul) dezvoltării continue a societății. Și dezvoltarea aceasta făurește acum pentru prima dată acele condiții menite să pună capăt apăsării și despoierii de mii de ani.

Mașinile cari întregesc munca anului și alte invențiuni și descoperiri ale timpului nou, atât pe terenul meseriei cât și pe cel al agriculturii, comunicației și al comerțului, sunt spre folosul marelui producător, care tot mai mult îndepărtează producția mică de pe piață, ca o formă învechită și incapabilă de concurență economică (să țină piept marelui producător). Numai foarte puțini dintre meseriași și comercianți ajung în rândurile capitaliștilor, numărul mare al lor însă, îngroașe deadreptul massa proletară sau atârână de capital. Capitalul se concentrează mereu, iar numărul celor cari atârână de el, crește într-una.

Din cauza sistemului anarchic (fără rânduială) al producătorului capitaliste, fatal revin crizele și lipsa de lucru, iar ca urmare a lor mizeria mulțimei și nesiguranța obștească, boli ale societății, cari revin tot mai des. Antagonismul (dușmănia) de clasă tot mai mult se înăsprește, iar stăruința de a socializa instrumentele capitaliste de producție se mărește, fiind singurul mijloc de a înceta exploatarea și apăsarea: altă rânduială devine trebuitoare societății.

Cunoscându-și starea lui, e de lipsă, ca proletariatul, pentru înfăptuirea noii societăți, să ajute să accelereze (grăbească) transformarea (schimbarea) societății după un anumit plan chibzuit, de muncă.

Țelul cel mai apropiat al partidului socialdemocrat prin urmare este, de a face conștient proletariatul de soarta sa, de a deștepta într-ânsul conștiința chemării sale, de al face capabil de luptă trupește și intelectualicește (cu mintea). Deci partidul socialdemocrat declară:

1. Desrobirea clasei muncitoare, poate fi rezultatul numai acelei lupte, care va pune capăt domniei de clasă, adică înlăturând temelia ei prin desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producere și prefacerea lor în proprietatea comună, și așa sistemul de producție capitalist va fi transformat în sistem de producție socialist;

2. Susținerea domniei de clasă este interesul clasei stăpânitoare. De aceea ordinea (rânduiala) nouă se poate realiza numai contra voinței acestei clase prin înfrângerea rezistenței (opuneri) sale. Prin urmare emanciparea (eliberarea) clasei muncitoare nu poate să fie decât opera ei însăși;

3. Clasa muncitoare va fi capabilă să-și îndeplinească chemarea ei istorică numai printr-o organizație întemeiată pe luptă de clasă conștientă și prin cucerirea puterii politice. Mijloacele folosite de lupta de clasă sunt: luminarea tuturor straturilor populare; a face cunoscut precum și răspândirea incontinuu a ideilor și tendințelor socialiste. Organizarea puternică a clasei muncitoare, atât pe terenul politic, cât și pe cel economic și lupta ei pe ambele tărâmurii, în general toate mijloacele menite se corespundă cu simțământul de drept al proletariatului;

④ Deoarece interesele de clasă ale proletariatului dintr-o țară sunt strâns legate cu interesele de clasă ale proletariatului din celelalte țări culte: lupta lor de clasă devine astfel luptă internațională. Prin urmare partidul socialdemocrat din Ungaria declară, că este partid internațional, că simte și luptă alături de apăsării din celelalte țări;

⑤ Prin lupta aceasta nu se urmărește crearea unei noi domnii sau privilegii de clasă, ci ținta ei este că să se desființeze ori-ce deosebire de clasă, ori-ce privilegiu, iar oamenii nemai ținând seamă de deosebirile de națiune, de specie, să se făurească o stare de lucruri, bazată pe egala îndreptățire. Va nimici deosebirea de clasă, care-și are obârșia în proprietatea privată a mijloacelor de producție și cu aceasta și legile provenite de această deosebire de clasă, schimbând astfel atât morala cât și obiceiurile. Odată ce mijloacele de producție vor ajunge în proprietatea comună, se va da și vieții omului alt cuprins.

Pentru pregătirea acestor noi orânduiri clasa muncitoare se străduiește că încă în societatea de azi să-și ridice nivelul economic și moral, și pentru acest progres (mers înainte) general al culturii, partidul socialdemocrat din Ungaria pretinde (cere) următoarele:

1. Votul universal, direct și deopotriva pentru toți la ori-ce alegeri și votare, asta pentru toți cetățenii statului, cari au trecut de 20 de ani fără deosebire de sex. Votare secretă și în fiecare comună. Reprezentațiune proporțională. Fiecare alegător să poată fi și ales. Alegerile să aibă loc în ziua când munca este legal suspendată. Alegerile districte, comitatense și comunale să se facă la fiecare doi ani odată.

2. Desființarea casei magnaților. Legiferarea directă prin propunere și respingere din partea poporului.

3. Autonomie deplină. Independența autorităților de stat, comitate și comune: funcționarii din toate așezămintele statului, precum și toate consiliile să fie alese. Responsabilitatea și garanția acestora față de toate actele lor. Ștergerea ori-și-cărei privilegiu și ranguri moștenite.

4. Drepturi egale pentru toate națiunile din țară.

5. Desființarea armatei permanente. Inarmarea poporului și instruirea lui ca să fie capabil de apărare. În chestizni de pace sau război să hotărască reprezentanța poporului. În neînțelegerile internaționale să decidă juriul ales.

6. Desființarea tuturor legilor și ordinațiilor cari mărginesc libertatea de agitație și a exprimării părerilor. Libertatea deplină a pressei, a asocierii, a întrunirii și desființarea domiciliului forțat (adică să poți locui unde-ți place).

7. Ori-ce asociație religioasă, precum și confesiunea asociată să fie socotită ca afacere privată (personală). Confiscarea moșiilor bisericesti și trecerea lor în proprietate obștească. Moșiile se vor da în arendă cooperativelor muncitorești, iar venitul lor se va folosi numai pentru scopuri culturale.

8. Organizarea învățământului de stat și comunal. Intreținerea școalelor comunale de către stat. Desființarea școalelor confessionale. Ștergerea învățământului religios din școlile publice. Obligământul general al învățământului gratuit și susținerea copiilor în școlile populare: iar în școlile superioare să fie susținuți acei cari au dovedit atractive cătră o învățatură mai înaltă.

9. Egala îndreptățire a femeilor cu bărbații. Egala îndreptățire a copiilor nelegitimi cu cei legitimi. Ingrijirea de către comună a copiilor părăsiți. Simplificarea și ușurarea căsătoriilor și divorțurilor (despărțirilor).

10. Impărțirea dreptății și apărării drepturilor în mod gratuit. Despăgubirea împricinărilor, deținuților, sau condamnaților nevinovați. Desființarea pedepsei de condamnare la moarte. Desființarea tribunalelor militare și a celor privilegiate.

11. Desființarea improcesurilor administrative.

12. Afacerile sanitare să fie grija statului. Medic și medicamente (leacuri) gratuite (în cinste). Inmormântarea gratuită.

13. Dările proporționate pe venit, avere și moștenire. Desființarea dărilor indirecte pe obiectele de consum. Desființarea monopolului pe tutun. Desființarea vamei de pe alimente, accize cât și de pe orașe. Desființarea legii și ordinațiunii politice-economice, cari sunt în folosul unei minorități, și deci dăunătoare mulțimei poporului. Scutirea de dare, câștigul necesar existenței zilnice.

14. Desființarea fidei-comisurilor (dar s'au legat făcut unei persoane cu condițiunea de a transmite (lăsa) alteia).

15. Mărirea treptată a averilor comune pădurile, apele, minele să treacă în proprietatea comună.

16. Punerea pe acelaș picior de egalitate a muncitorilor agricoli, servitori, a acelor cari să ocupă cu treburile unei gospodării, precum și a acelor cari ocupați în diferite așezăminte ale statului cu muncitorii industriali.

17. Desființarea cărților de lucru și a certificatelor de servitori.

18. Asigurarea tuturor acelor cari ocupați în ori-ce ramură a activității omenești în caz de boală, incidente, lipsă de lucru, invaliditate (neputință de lucru) și bătrânețe. Conducerea acestor așezăminte de asigurare, să fie autonome și pe seama asiguraților fără împovărarea lor.

19. 8 oare de lucru pentru ori-și-ce muncitor și servitor. Interzicerea copiilor dela 14 ani în jos dela muncă. Oprirea femeilor dela munca de noapte, cât și dela muncă dăunătoare organismului lor. Interzicerea muncii de noapte și pentru bărbați exceptând (afară de) acele uzine, unde din cauze tehnice sau din punctul de vedere al binei publice, este cu neputință o întrerupere a muncii.

20. 36 ore libere pe săptămână pentru fiecare muncitor.

21. Interzicerea plățirii salariului (câștigului) în natură (bucate, lemne, paie, fân, etc.), sau prin fise (monede făcute de întreprinzător cu scopul de a exploata pe muncitor și pe calea consumației) atât la lucrători de câmp, cât și la cei din industrie.

22. Suspendarea muncii de a valma și cu bucată și obligativitatea plății pe ceas. Desființarea muncii robote (clacă).

23. Uzinele cari sunt de necesitate publică (lumina, apa, forța motrică, canalizarea, curățenia publică etc.) să fie în grija comunei. Locuințele zidite de comună sau de cooperativele sprijinite de comună, vor fi închiriate pe așa un preț cât e de trebuință să se acopere cheltuielile de zidire, întreținere și amortizarea acestor cheltuieli. Biroul de închiriere și supravegherea a locuințelor să fie al comunei.

24. Supravegherea strictă a muncii de către stat, prin inspectori de ambe secse, cari să fie aleși de către organizațiile muncitorești, iar cei cari calcă legile de apărare ale muncitorilor se vor pedepsi cu închisoare. Statisticile relative la clasa muncitoare să fie întocmite cu pătrundere și fără falsificare.

25. Interzicerea vânzării moșiilor statului, județelor și comunelor și darea lor în arândă cooperativelor muncitorești.

26. Luarea și folosirea de către comună a dreptului de pescuit și vânat.

Viața politică și socială.

IN ȚARĂ.

Situația guvernului.

În parlament obstrucția continuă. Guvernul și majoritatea lui se vede că și-a pierdut răbdarea și amenință cu violență, că va pune capăt obstrucției printr-o reformare cu forță a regulamentului Camerei. Dela vorbă la faptă e însă o mare depărtare încă. Demisia ministrului de război comun, baronul Schönaich autorul reformei militare, a îngreuat și mai mult situația guvernului. În Viena se și vorbește despre o apropiată retragere a guvernului lui Khuen-Héderváry.

Jos cu reforma militară.

Și 'n Dumineca trecută s'a ținut în multe părți ale țării adunări populare contra reformei militare și pentru votul universal. La Debretin a fost o adunare frumoasă la care a luat cuvântul din partea justiciștilor, deputatul Teodor Batthyány, contele Eszterházy, Samuel Bakonyi, Ioan Tüdös, din partea socialdemocraților dr. Ormos, din partea ligei votului universal dr. Oszkar Jászi, iar în numele femeilor cari cer votul universal: d-na Rosa B. Schwimma.

O altă adunare s'a ținut tot Duminecă la Derecske în comitatul Bihorului, în care au vorbit deputații kossuthiști Nadány, Barabás, Preszby.

Congregația comitatensă din comitatul Zala a votat încredere opoziției din parlament, care luptă prin obstrucție contra re-

formeii militare și au votat o rezoluție prin care parlamentul e invitat să înfăptuiască cât de curând votul universal. Acelaș lucru l'a făcut și consiliul municipal al orașului Félégyháza, în urma propunerii deputatului Holló.

— Secțiunea română a partidului social-democrat din Budapesta și-a schimbat localul. Sediul secțiunii este: „Zala“ Kávéház, Dohány-utca, colț cu Nyár-utca, unde în fiecare Duminecă se țin ședințe.

Concurs.

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“ va da pentru anul școlar 1911/12 următoarele burse:

1. Din „Fundatiunea Ioan Petrar“ două burse anuale de câte 300 coroane pentru studenții universitari de naționalitate română, cari urmează la una din facultățile universității din Cluj. Cei împărțișiți de bursă din aceasta fundatiune vor fi obligați a lua parte la „Masa studenților academici“ din Cluj.

2. Din „Fundatiunea Ioan Gallianu de Kecskés“ o bursă de 120 coroane anual, pentru un elev de naționalitate română, care urmează la vre-una din școalele medii din Transilvania. Se vor preferi, în înțelesul literilor fundatiionale, descendenții familiilor Popu și Antonu.

3. Din „Fondul Avram Iancu“ o bursă de 100 coroane anual, destinată pentru tineri români dela școale secundare.

4. Din „Fundatiunea Radu M. Răureanu“ o bursă anuală de 80 coroane, pentru elevii de naționalitate română, cari urmează școalele secundare din Ungaria.

Cererile pentru obținerea acestor burse se vor înainta comitetului central al „Asociațiunii“ (Sibiu, Strada Șaguna Nr. 6), până la 20 Septembrie nou a. e., însoțite de următoarele acte:

a) certificat de botez;

b) certificat de studii în original sau copie legalizată (la universitari index) pe anul școlar trecut 1910/11.

c) certificat de paupertate;

d) actele cari să dovedească înrudirea cu fundatorii.

Cererile intrate după terminul indicat, nu se vor lua în considerare.

Sibiu, 25 August n. 1911.

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“

Andrei Bărseanu, O. C. Tăslăuanu,
președinte secretar.

INCUNOȘTINȚARE.

Tovarășii sunt rugați ca scrisorile ce vor să le trimeată pentru comitetul regnicolar, să le trimeată de aici înainte pe adresa „Adevărul“ szerkesztősége, VIII. Conti-utca 4., până la alte dispoziții.

„Adevărul“

și

„Glasul Poporului“ sunt singurile foi românești, cari apără interesele muncitorimiei. Fie-care muncitor român are datoria morală a le abona, ceti și răspândi pretutindeni. *Comitetul.*

Redactor-responsabil: Joan Flucraș.

Tipografia Világosság, societate anonyma,
Budapest, VIII., Conti-utca 4.